MIKAEL ERICSON

Presumtion vid registrering av legal ställföreträdare i mål om företrädaransvar

Idag torde rättsläget vid mål om företrädaransvar, med stöd av notisavgörandet HFD 2015 not. 47, vara sådant att en registrering av ställföreträdarskap hos Bolagsverket ger en presumtion för att den registrerade personen verkligen är legal ställföreträdare för den aktuella juridiska personen, på sådant sätt att bevisbördan skiftar från Skatteverket till den enskilde. Avgörandet bygger i sin tur huvudsakligen på NJA 1979 s. 655. Skäl finns dock att ifrågasätta om inte NJA-fallet ska anses ge uttryck för att en dylik registrering ska ses som ett bevisfaktum, där bevisvärdet mot bakgrund av de i fallet specifika omständigheterna ansågs vara högt, snarare än att ge uttryck för en egentlig presumtion.

1 INLEDNING[1]

För att en person ska kunna åläggas företrädaransvar krävs, föga förvånande, att personen är just företrädare för den juridiska personen i fråga. Med begreppet företrädare avses såväl den som är legal ställföreträdare som den som är faktisk ställföreträdare för den juridiska personen. Vanligast vad gäller bolag torde dock vara att det allmänna börjar med att rikta in sig på de legala ställföreträdarna, dvs. styrelseledamöter och vd, när bolaget inte kan betala sina skatteskulder. Tidigare synes det härvid inte ha varit helt ovanligt att dessa sökte freda sig genom att hävda att de inte alls är ställföreträdare utan att registreringen av ställföreträdarskapet i aktiebolagsregistret blivit oriktig. Genom det ej längre helt färska, men alltjämt aktuella, notisavgörandet HFD 2015 not. 47 kom denna möjlighet emellertid att kringskäras väsentligt eftersom Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) i detta, sammanfattningsvis kom fram till att den enskilde måste presentera förhållandevis stark bevisning till stöd för sin sak för att bryta den *presumtion* registreringen medför. Stöd för presumtionen synes i första hand ha hämtats från avgörandet NJA 1979 s. 655, jämte förarbetena

1 Jag vill rikta ett särskilt tack till rådmannen Johan Rick för insiktsfulla synpunkter på ett tidigare utkast till denna artikel.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 21:48:21

till aktiebolagslagen (2005:551, ABL), vilka dock likaså hänvisar till avgörandet.

Enligt min uppfattning handlar NJA 1979 s. 655 emellertid inte alls om presumtion i egentlig mening, utan om värdering av ett bevisfaktum av högre bevisvärde i ett specifikt fall, varvid HFD:s avgörande, om jag har fog för min uppfattning, skulle kunna beskyllas för att vara i delar ogrundat.

I den fortsatta framställningen kommer jag inledningsvis att kort gå igenom det processrättsliga presumtionsbegreppet som sådant, varefter följer en närmare genomgång av NJA 1979 s. 655, jämte NJA 2008 s. 796 med hjälp av vilket 1979 års fall tolkas. Härefter kommer framställningen att gå igenom de praktiska skillnaderna mellan att ge en registrering i aktiebolagsregistret presumtionsverkan i förhållande till att betrakta en sådan registrering som ett bevisfaktum av högre bevisvärde. Avslutningsvis följer mina egna synpunkter.

2 KORT OM PRESUMTIONSBEGREPPET

Traditionellt brukar presumtionsfallen delas in i de tre kategorierna *præsumtio hominis* (eller *facti*), *præsumtio juris et de jure* och *præsumtio juris*.[2]

Den förstnämnda kategorin avser egentligen bara ett *bevisfaktum* av mer betydande *bevisvärde*. Här framstår det som meningslöst – och förvirrande – att tala om en presumtion.[3] Det nämnda kan illustreras med ett exempel som är hämtat från litteraturen.[4] Om någon har på sig ett klädesplagg, skulle man kunna uttrycka det så att det föreligger en presumtion för att personen också är ägare av klädesplagget. Saken skulle dock lika gärna kunna uttryckas så att omständigheten att någon har ett klädesplagg på sig erfarenhetsmässigt typiskt sett, eller sannolikt, innebär att denne också är ägare av klädesplagget. Denna ”presumtion” kommer således endast till användning vid bevisvärdering, likt bevisfakta i allmänhet.

Vad härefter gäller kategorin præsumtio juris et de jure finns inte heller vad gäller denna anledning att hänföra den till presumtionsbegreppet.[5] Här avses en ”presumtion” som inte får motbevisas; dvs. att om förekomsten av omständigheten A kan bevisas med tillräcklig styrka så ska omständigheten B anses föreligga, oavsett hur mycket bevisning som finns om B:s

2 Lindell, Sakfrågor och rättsfrågor, 1987 [cit. Lindell], s. 301.

3 Jfr Bolding, Bevisbördan och den juridiska tekniken, 1951, s. 135 samt Ekelöf och Boman, Rättegång häfte 4, 1992, s. 74 f.

4 Bolding, s. 134.

5 Jfr Bolding, s. 133 samt Ekelöf och Boman, s. 75 f.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 21:48:21

icke-existens. Denna presumtionskategori uppvisar således samma uppbyggnad som rättsregler i stort, där B blir rättsföljden av rättsfaktumet A.

Vad slutligen gäller kategorin præsumtio juris (hädanefter benämnd *legal presumtion*)[6] uppvisar även denna likheter med rättsregler, men där det presumerade förhållandet – till skillnad från vad som alltså är fallet vad gäller præsumtio juris et de jure – får motbevisas. Modellen för legala presumtioner ser alltså så ut att omständigheten B ska anses föreligga om omständigheten A bevisats med tillräcklig styrka, men där förekomsten av B kan motbevisas och presumtionen på sådant sätt brytas. Ett annat sätt att se på saken är att legala presumtioner utgör bevisbörderegler; när väl B presumeras föreligga måste den part som *inte* vill att B ska ligga till grund för domstolens prövning bevisa icke-existensen av B, enligt det beviskrav som gäller i det specifika fallet.[7] Här blir det alltså initialt inte fråga om någon bevisvärdering. Tvärt om blir domstolen tvungen att utgå ifrån att B föreligger om A bevisats (om inte icke-existensen av B därefter bevisas), oavsett hur starkt eller svagt bevisvärdet i A är avseende B:s existens.

Det synes i vart fall tidigare ha rått konsensus i litteraturen om att det endast är legala presumtioner som utgör presumtioner i egentlig mening, varvid man menade att det endast är avseende dessa man över huvud taget bör använda termen presumtion.[8] Jag delar denna uppfattning. I denna framställning avses således endast legala presumtioner när termen presumtion används, om inte annat anges eller markeras särskilt. I de fall jag istället avser ett bevisfaktum av mer betydande bevisvärde anges just ”bevisfaktum av mer betydande bevisvärde” eller liknande, istället för præsumtio hominis.[9]

6 Notera att legala presumtioner kan vara, och oftast är, okodifierade.

7 Heuman, Bevisbörda och beviskrav i tvistemål, 2005, s. 113. I litteraturen har visserligen diskuterats huruvida legala presumtioner bör betraktas som bevisvärderegler eller bevisbörderegler. Utrymme saknas för att här redogöra för skillnaden. Presumtionens verkan torde dock bli densamma oavsett vilken syn som antas, se Lindell, s. 312.

8 Bolding, s. 133 ff., Ekelöf och Boman, s. 74 f. och Lindell, s. 301 samt Lindell, Civilprocessen, 2017, s. 620. I mer sentida arbeten finns dock exempel där presumtionsbegreppet åter kommit att användas i vidare bemärkelse, se t.ex. Ekelöf m.fl., i 2009 års upplaga av Rättegång häfte 4, s. 89. Även här har man dock ställt sig avvisande till användningen av præsumtio hominis, se s. 93.

9 Vad gäller præsumtio juris et de jure aktualiseras inte den kategorin i den fortsatta framställningen.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 21:48:21

3 GRUNDERNA FÖR SKÄLEN I AVGÖRANDET HFD 2015 NOT. 47

3.1 Utgångspunkter

Bestämmelserna om företrädaransvar i 59 kap. 12–14 §§ skatteförfarandelagen (2011:1244) inleds alla med lokutionen ”[o]m en företrädare för en juridisk person”. Samtliga företrädaransvarssituationer förutsätter således att den person det allmänna avser ålägga ansvar är företrädare för den juridiska personen i fråga. Skatteverket har bevisbördan för detta rättsfaktum.[10] Här gäller det högre beviskravet ”klart framgå”, vilket i litteraturen ansetts motsvara beviskravet ”visat”/”styrkt” (i det följande används av förenklingsskäl endast termen ”styrkt” för att beteckna gällande beviskrav).[11]

I HFD 2015 not. 47 hade Skatteverket, i syfte att uppfylla nämnda bevisbörda avseende företrädarskapet, åberopat ett utdrag från Bolagsverkets aktiebolagsregister, enligt vilket personen i fråga var styrelseledamot och således företrädare för det aktuella bolaget. Personen invände dock att denne inte alls var styrelseledamot, utan att registreringen var oriktig. HFD anförde härvid bl.a. följande.

> Registrering i aktiebolagsregistret anses ge en särskild bevisverkan åt det som har registrerats. I förarbetena till aktiebolagslagen uttalas att det torde gälla en presumtion för att en uppgift i aktiebolagsregistret om vilka som är styrelseledamöter i ett bolag överensstämmer med de verkliga förhållandena (prop. 2004/05:85 s. 315). Det måste, bl.a. mot bakgrund av möjligheterna till kringgående, ställas stora krav på bevisningen när det hävdas att uppgifterna i registret är felaktiga (se t.ex. NJA 1979 s. 655 och NJA 1997 s. 762). Mot bakgrund av de bevissvårigheter som föreligger får det i mål av nu aktuellt slag emellertid anses tillräckligt om den registrerade gör sitt påstående om att registreringen är oriktig sannolikt (jfr NJA 2009 s. 244).
>
> /…/ Vid en sammantagen bedömning kan [personen i fråga] inte anses ha gjort sannolikt att han inte var styrelseledamot i bolaget.

Eftersom personen inte lyckades presentera bevisning motsvarande de krav som enligt HFD skulle ställas för att bryta presumtionen ansågs denne

10 Skatteverkets handledning för företrädaransvar, 2009, s. 112. Se även Simon-Almendal, Företrädaransvar, 2015, s. 73 f.

11 Se a.st., jämte de hänvisningar som görs där. Se dock Lindkvist, Utredningsskyldighet, bevisbörda och beviskrav i förvaltningsprocessen, 2018, s. 460, vari viss skillnad görs mellan ”klarlagd”/”styrkt”/”visat” och ”klart framgå”.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 21:48:21

alltså vara styrelseledamot i bolaget och blev således föremål för företrädaransvar (eftersom även övriga rekvisit var uppfyllda). HFD talade visserligen inledningsvis om ”bevisverkan”, vilket i någon mån för tankarna till ett bevisfaktum av högre bevisvärde.[12] Samtidigt landade man i slutsatsen att personen hade att göra förhållandet att denne inte var styrelseledamot sannolikt, efter att man med stöd av NJA 2009 s. 244 sänkt beviskravet från ett högre krav som annars synes ha gällt.[13] Detta talar enligt mig med styrka för att HFD menade att bevisbördan skulle läggas på den enskilde – hade det blott varit fråga om att registeruppgiften ansågs ha ett högt bevisvärde framstår det som onödigt att ta ”omvägen” via NJA 2009 s. 244 för att sänka beviskravet. Sänkningen av beviskravet genom NJA-fallet ter sig däremot naturlig om det var så att den enskilde genom presumtionen fick överta det fulla ansvaret för den bevisbörda som initialt åvilat Skatteverket, där ju det strängare beviskravet ”styrkt” gäller.

Den presumtion som omnämns i HFD 2015 not. 47 torde alltså inte avse annat än en legal presumtion. Det finns härvid skäl att närmare undersöka i vilken mån de rättskällor HFD hänvisade till ger stöd för att en dylik presumtion bör inträda när ställföreträdarskap registrerats i aktiebolagsregistret.

3.2 Förarbetena till ABL

I de förarbeten till ABL som HFD hänvisade till i HFD 2015 not. 47 argumenterade regeringen för den regel som idag finns i 8 kap. 13 § i den lagen,[14] enligt vilken ändringar i en styrelses sammansättning får verkan först från den tidpunkt då anmälan om ändringen kommit in till Bolagsverket (eller från den senare tidpunkt som anges i det beslut som anmälan

12 Jfr avsnitt 3.4 nedan.

13 Vad HFD anfört i anslutning till hänvisningen till NJA 2009 s. 244 skulle kunna uppfattas som att HFD menat att det är registreringen som sådan som ska motbevisas, snarare än ställföreträdarskapet. Detta motsägs dock dels av att HFD i efterföljande stycke hänvisat till att personen i fråga inte motbevisat ställföreträdarskapet, liksom av att det i NJA-fallet var det aktuella ägandeskapet som sådant som skulle motbevisas, inte registeruppgifterna om ägandeskapet. NJA-fallet kommenteras i övrigt inte vidare i denna framställning eftersom hänvisningen till avgörandet synes ha gjorts av HFD i syfte att sänka beviskravet för den enskilde när väl presumtionen inträtt, inte i syfte att ge ledning avseende frågan om presumtioner som sådan, varvid avgörandet är av begränsad betydelse för de nu aktuella frågorna.

14 Prop. 2004/05:85, s. 312 ff.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 21:48:21

grundar sig på).[15] Lagrådet hade nämligen tidigare vänt sig mot regeringens förslag, vilket motsvarade den sedermera antagna regeln, och ville att regeln bara skulle skapa en ”presumtion” för att utträde ägt rum först när anmälan härom inkommit till Bolagsverket, vilket Lagrådet med hänvisning till NJA 1979 s. 655 menade ”nog redan gäller”.[16] Regeringen delade denna uppfattning, men konstaterade att detta förhållande dittills inte varit tillräckligt för att stävja missbruk av regelverket, varför man inte lyssnade på Lagrådet i denna del.

Vad som egentligen avsågs med den ”presumtion” som både regeringen och Lagrådet hänvisade till är inte enkelt att utläsa, eftersom de inte utvecklade sina resonemang i den delen närmare, varvid utrymme finns att tolka presumtionen antingen som en legal presumtion, eller som ett bevisfaktum av mer betydande bevisvärde (dvs. att man med ”presumtion” i det fallet faktiskt menade præsumtio hominis). Närmare ledning för vad som egentligen kan ha menats måste hämtas från NJA 1979 s. 655.

3.3 Avgörandet NJA 1979 s. 655 jämte NJA 1997 s. 762

Omständigheterna i NJA 1979 s. 655 var följande. Aktiebolaget C hade inte sänt in årsredovisningar för de två senaste räkenskapsåren, varvid registreringsmyndigheten[17] hos tingsrätten begärt att bolaget skulle träda i likvidation. Kallelse till förhandling avseende likvidation av bolaget delgavs personen K, vilken i aktiebolagsregistret var registrerad som styrelseledamot i bolaget. Vid förhandlingen dök emellertid varken K eller annan representant för bolaget upp, varvid tingsrätten beslutade att bolaget skulle träda i likvidation och utsåg en likvidator. Drygt tre månader senare beslutade tingsrätten att likvidationen skulle läggas ned och bolaget anses upplöst. Beslutet vann laga kraft.

Strax härefter ansökte personerna J och L om resning hos Högsta domstolen (HD) och åberopade som grund härför att varken kallelsen till tingsrättens förhandling eller beslutet som sådant delgetts bolaget, eftersom K avträtt ur styrelsen och således inte kunde ta emot delgivning för bolagets räkning. Till stöd för detta gav man in ett bolagsstämmoprotokoll, enligt

15 Motsvarande regler för vd respektive särskild firmatecknare finns i 8 kap. 33 respektive 38 §§ ABL.

16 Alternativt att regeln skulle förses med en ventil när det föreligger särskilda skäl att anta att utträde ägt rum tidigare.

17 Vid tidpunkten Patent- och registreringsverket, numera Bolagsverket, se 25 kap. 11 § första stycket 2 ABL.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 21:48:21

vilket J och L var styrelseledamöter i bolaget. Detta hade daterats till tidpunkt innan tingsrätten utfärdat kallelsen till förhandlingen.

Vid sin prövning av förutsättningarna för resning konstaterade HD att det i regel framgår av aktiebolagsregistret vilka personer som ingår i ett bolags styrelse och som därmed är behöriga att ta emot delgivning för bolaget, men att styrelsens sammansättning kan ändras utan att det hunnit återspeglas i registret. I dessa fall, framhöll HD, ska delgivning ske med någon som vid tillfället faktiskt tillhör bolagets styrelse oavsett om motsvarande registrering skett eller inte. HD underströk dock att det måste ställas stora krav på bevisningen, när det hävdas att vad som finns antecknat i aktiebolagsregistret inte överensstämmer med de verkliga förhållandena. Härvid anförde HD att ett protokoll från bolagstämma, med hänsyn till utrymmet för kringgåenden, inte anses tillräckligt, i vart fall inte om lång tid förflutit innan anmälan om uppgiven ändring i styrelsens sammansättning görs.

Frågan huruvida HD genom det anförda verkligen gav dylika registeruppgifter presumtionsverkan är inte helt enkel att besvara. Å ena sidan talade HD om att beviskravet inte var uppfyllt och att det i målet inte var tillförlitligen visat att styrelsens sammansättning ändrats i förhållande till aktiebolagsregistret, vilket i någon mån talar för att bevisbördan gått över på sådant sätt att man kan tala om en legal presumtion (låt vara att man inte kan vara helt säker på hur precis HD varit i sin begreppsanvändning).[18] Å andra sidan finns dock ingenting som tyder på att detta (mot)beviskrav sträckte sig längre än vad registeruppgiftens naturliga bevisvärde gav anledning till, vilket talar i motsatt riktning.

Det tycks alltså inte gå att baserat enbart på rättsfallet sluta sig till vilken presumtionskategori som avsågs. Viss, indirekt, ledning skulle dock kunna hämtas från NJA 1997 s. 762, till vilket HFD likaså hänvisade i HFD 2015 not. 47. Omständigheterna i 1997 års fall liknar mycket dem i 1979 års fall, så till vida att ett bolag hade försatts i konkurs men därefter invänt att kallelsen delgetts person som inte längre varit del av styrelsen och inte heller på annan grund varit behörig att mottaga delgivning för bolagets räkning. Till skillnad från i 1979 års fall kunde man dock här åberopa att en anmälan om att personen i fråga inte längre var styrelseledamot getts

18 Jfr Ekelöf och Boman, s. 74 not. 45a, vari hänvisning görs till NJA 1982 s. 193, som exempel på när præsumtio hominis använts. Även i detta avgörande används dock lokutionen ”så länge inte annat tillförlitligen styrkts”.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 21:48:21

in till registreringsmyndigheten. I och med att registreringsavgiften inte hade betalats hade ärendet emellertid avskrivits utan att den önskade ändringen i aktiebolagsregistret gjorts. Enligt HD fick anmälan dock anses utgöra tillräcklig bevisning om att personen inte längre var styrelseledamot, på sådant sätt att beviskravet enligt 1979 års fall fick anses uppfyllt.

Även om HD i 1979 års fall uttalade att det måste ställas stora krav på bevisningen när någon hävdar att vad som finns antecknat i aktiebolagsregistret inte överensstämmer med de verkliga förhållandena, synes detta beviskrav i praktiken alltså inte ha ställts allt för högt. Det nämnda talar i viss mån för att det här var frågan om att bolaget skulle ”peta ned” bevisvärdet av registeruppgiften, på sådant sätt att beviskravet avseende förhållandet att personen i fråga var styrelseledamot inte längre var uppfyllt, snarare än att bevisbördan övergått på bolaget. Det förefaller nämligen osannolikt att blott en anmälan om att en person inte längre är med i styrelsen, där anmälan inte inneburit någon ändring i registret, skulle vara tillräckligt för att bolaget lyckats styrka förhållandet att personen *inte* var styrelseledamot, vilket ju annars hade varit nödvändigt om bolaget verkligen övertagit bevisbördan.

Vid sidan om 1997 års fall kan ytterligare ledning för hur 1979 års fall ska förstås hämtas från det mer sentida avgörandet NJA 2008 s. 796, vari HD mer uttryckligen gett sin egen syn på 1979 års fall.

3.4 Avgörandet NJA 2008 s. 796

Omständigheterna i målet var följande. L var registrerad som ensam styrelseledamot i bolaget U. L väckte i egenskap av uppgiven ställföreträdare för bolaget talan mot personerna A och C. Dessa invände emellertid att L inte var behörig att företräda bolaget, på den grund att merparten av de ”rättmätiga” ägarna i U inte kallats eller närvarat vid den bolagsstämma då L utsetts till styrelseledamot. Frågan var härvid om HD skulle avvisa käromålet.

HD uttalade inledningsvis att uppgifter i aktiebolagsregistret har en *initial presumtionsverkan*, på sådant sätt att en domstol bör kunna utgå ifrån att registeruppgifterna är korrekta, om det inte finns särskilda skäl att ifrågasätta dem. Härvid menade man att motpartens påstående om att fel eller brister vid beslut att utse den registrerade personen normalt kan lämnas därhän, om inte motparten anför något särskilt skäl som gör att beslutets riktighet kan sättas i fråga. Men om så är fallet, anförde HD, bryts

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 21:48:21

registeruppgiftens initiala presumtionsverkan och en materiell prövning måste göras.

I avgörandet fann HD att de invändningar A och C hade gjort var tillräckliga för att bryta den initiala presumtionen. Härvid gick HD vidare och uttalade sig om den materiella prövningen av L:s behörighet att företräda bolaget U. Man noterade att HD i NJA 1979 s. 655 uttalat att stora krav på bevisningen måste ställas när det hävdas att vad som antecknats i registret inte utvisar vem som är behörig att företräda ett bolag. Samtidigt framhöll HD att situationen i 1979 års fall varit något speciell, då den rört frågan om delgivning, varvid det typiskt sett är särskilt angeläget att någon kan representera bolaget. Vidare framhöll HD att det i 1979 års fall varit bolaget, inte tredje man, som gjort gällande att registeruppgiften var felaktig, där bolaget varit den part som haft bäst möjlighet att säkra bevisning i fråga om vem som varit styrelseledamot och dessutom genom styrelsen förfogat över vad som skulle registreras respektive inte registreras. Härefter uttalade HD att frågan vilket *bevisvärde* registeruppgifter av i målet ifrågavarande slag ska anses ha inte låter sig bestämmas på ett för alla fall lika sätt, utan att det rör sig om ett *bevisfaktum* vars värde beror på den situation det handlar om. Mot bakgrund bl.a. av att den som är behörig att företräda ett bolag typiskt sett tämligen enkelt kan lägga fram utredning som visar detta tillmätte HD inte registeruppgiften någon relevans alls vid sin bevisprövning.

HD själva synes alltså inte ha betraktat 1979 års fall som ett uttryck för en legal presumtion, utan som ett uttryck för en vanlig bevisprövning av ett bevisfaktum (dvs. registreringen) av ett visst högre bevisvärde. Mot denna bakgrund ter det sig naturligt att HD även uttalade att bevisvärdet av ett sådant bevisfaktum inte kan fastställas en gång för alla utan måste bedömas i varje enskilt fall – någonting annat hade ju inneburit ett avsteg från den annars rådande fria bevisprövningens princip.

4 PRAKTISKA SKILLNADER MELLAN PRESUMTION OCH BEVISFAKTUM AV HÖGRE BEVISVÄRDE

Om det nu genom HFD 2015 not. 47 införts en legal presumtion avseende verkningarna av en registrering i aktiebolagsregistret, men det stöd som hämtats härför från NJA 1979. s. 655 i själva verket avser bevisprövning av ett bevisfaktum med ett högre bevisvärde, blir frågan vad som hade blivit skillnaden om HFD behandlat registreringen som en sådan bevisprövning

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 21:48:21

istället för som en legalpresumtion. Jag har försökt illustrera skillnaderna genom modellen nedan.

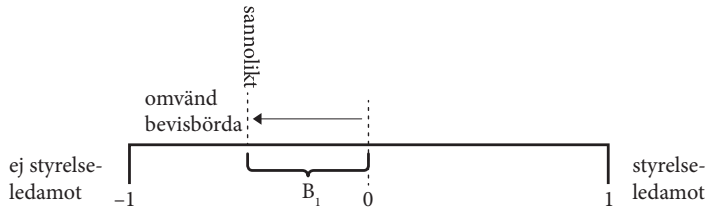

Fig. i) – Legal presumtion

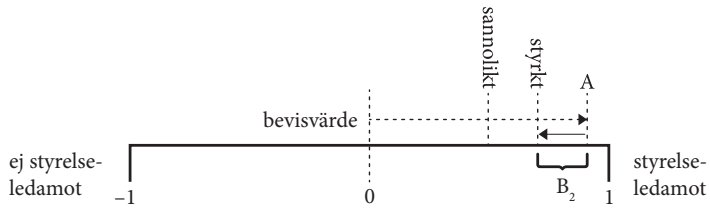

Fig. ii) – Bevisfaktum av högre bevisvärde

I HFD 2015 not. 47 var den tvistiga omständigheten, eller *rättsfaktumet*[19], huruvida personen i fråga (i det följande refererat till som P) varit styrelseledamot eller inte i bolaget. I modellen utgörs rättsfaktumet således av ”styrelseledamot”.[20] Vid –1 är det med 100 procents säkerhet klarlagt att P *inte är* styrelseledamot, medan det vid 1 är med 100 procents säkerhet klarlagt att P *är* styrelsedamot. Vid 0, som är utgångsläge, vet man ingenting om huruvida P är styrelseledamot eller inte, dvs. att bevisningen inte talar i någon riktning. Vid tillämpning av rättsregler i allmänhet är förekomsten av rättsfaktum dock helt binär; antingen ska rättsfaktumet anses föreligga eller så ska det inte det. Rätten har alltså att bruka rättsfaktum som om –1 eller 1 föreligger, att P antingen är eller inte är styrelseledamot. Av denna anledning finns bevisbörde- och beviskravsregler, vilka ger rätten (eller annan lagtillämpare) direktiv om huruvida ett rättsfaktum ska anses föreligga eller inte vid alla de fall rättsfaktumets existens, respektive icke-existens, inte är med 100 procents säkerhet bevisad (vilket i praktiken aldrig torde förekomma).

19 Dvs. sådana faktiska omständigheter som är direkt relevanta för tillämpningen av en rättsregel.

20 Modellen är dock densamma för alla bevisbara rättsfakta.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 21:48:21

Som utgångspunkt åvilar bevisbördan för existensen av rättsfaktumet ”styrelseledamot” Skatteverket i mål om företrädaransvar, där beviskravet utgörs av det högre kravet ”styrkt”.[21] Detta innebär att P inte ska anses vara styrelseledamot vid något bevisläge som hamnar till vänster om markeringen ”styrkt” i figur ii). I modellen har Skatteverket åberopat uppgifter i aktiebolagsregistret, enligt vilka P är styrelseledamot i det aktuella bolaget.

I figur i) medför registreringen att det föreligger en legal presumtion för att P är styrelseledamot i det aktuella bolaget. Detta innebär att bevisbördan går över från Skatteverket till P, där denne för att inte anses vara styrelseledamot vid tillämpningen av aktuella bestämmelser måste göra sannolikt (i HFD 2015 not. 47 sänkte HFD beviskravet till ”sannolikt” vid övergång av bevisbördan) att denne inte är styrelseledamot. Vid alla bevislägen som hamnar till höger om markeringen ”sannolikt” på skalan ska P alltså anses vara styrelseledamot. Annorlunda uttryckt måste den bevisning P har att presentera vara tillräcklig för att bevisläget ska färdas från utgångsläget 0 till vänster och fram till eller förbi markeringen ”sannolikt”, dvs. området B_1.

I figur ii) föreligger ingen legal presumtion utan registreringen anses istället utgöra ett bevisfaktum av högre bevisvärde till stöd för att P är styrelseledamot. Bevisbördan ligger alltså kvar hos Skatteverket, vilket har att styrka att P är styrelseledamot. Här bedöms registreringen dock vara ett så starkt bevisfaktum att bevisläget förflyttas från utgångsläget 0 till höger och förbi markeringen ”styrkt” fram till den tänkta bevisvärdepunkten A. I detta läge ska P alltså anses vara styrelseledamot vid tillämpning av de aktuella bestämmelserna. Här har P dock möjlighet att presentera *motbevisning*, i syfte att ”peta ned” bevisvärdet åt vänster på skalan så att det hamnar till vänster om markeringen ”styrkt”, dvs. området B_2. Detta är vad som brukar avses med den *falska* bevisbördan.[22]

Jämförs nu sträckan B_1 med sträckan B_2 blir tydligt att den bevisning som behöver presenteras av P för att inte anses vara styrelseledamot ofta torde bli mer omfattande om registreringen medför en legal presumtion i förhållande till om den endast betraktas som ett bevisfaktum av högre värde, låt vara att skillnaden blir mindre ju större bevisvärde registreringen bedöms ha i figur ii), dvs. hur långt åt höger bevisvärdepunkten A färdas.

21 Se avsnitt 3.1 ovan.

22 Den falska, eller oäkta, bevisbördan utgör ett pedagogiskt uttryck för att beskriva motbevisets verkan och funktion, och utgör alltså inte någon bevisbörda i egentlig mening.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 21:48:21

Vid placering av bevispunkterna ”sannolikt” jämte ”styrkt” på bevisskalan enligt min modell framstår det dock som teoretiskt omöjligt att bevisvärdet skulle kunna bli så stark att sträckan B_2 blir lika lång eller längre än sträckan B_1 – bevisvärdepunkten A kan naturligtvis aldrig passera punkten 1. I den processrättsliga litteraturen har dessa punkter dock placerats lite olika, där det i vissa modeller finns ett litet utrymme för att området mellan ”styrkt” och 1 skulle kunna bli lika eller större än området mellan 0 och ”sannolikt”, på sådant sätt att den bevisning som P behöver presentera för att inte anses vara styrelseledamot skulle kunna bli större om registreringen anses vara ett bevisfaktum av högre bevisvärde än om den anses medföra en legal presumtion.[23] En sådan effekt torde dock i dessa modeller fordra att bevisvärdet (punkten A) närmar sig 1, vilket i praktiken torde vara närmast omöjligt. Att registreringen skulle ges ett sådant extremt högt bevisvärde att bevisläget för rättsfaktumet ”styrelseledamot” närmar sig punkten 1 motsägs även av NJA 1997 s. 762, vari den motbevisning som fordrades inte tycks ha varit allt för omfattande.[24]

Ur teoretisk bevisrättslig synvinkel synes alltså en sådan tillämpning där åberopade registeruppgifter anses medföra en legal presumtion, i förhållande till att de endast anses utgöra bevisfaktum av högre bevisvärde, medföra ett betydligt strängare beviskrav (oaktat om bevisbördan är äkta eller falsk) för den enskilde.

5 AVSLUTANDE SYNPUNKTER

Den här framställningen kanske är ägnad att locka somliga till tanken att jag ägnar mig åt teoretiskt hårklyveri utan praktisk relevans. HFD har ju fastslagit att beviskravet som åvilar den enskilde är ”sannolikt”, när väl Skatteverket presenterat utdrag ur aktiebolagsregistret enligt vilken denne är bolagsföreträdare – oavsett vilken presumtionskategori detta utgör uttryck för eller hur HFD landat i den slutsatsen. Mot detta kan dock invändningen resas att presumtioner bör grundas på samma typ av överväganden som bevisbörderegler i allmänhet, t.ex. att en felaktig dom i ena

23 Se t.ex. Ekelöf och Boman, s. 56. I mer förvaltningsprocessinriktad litteratur brukar ”sannolikt” dock anses motsvara ett krav på mellan 50 och 75 procents säkerhet för det aktuella rättsfaktumet, vilket, om det ska finnas i vart fall något utrymme mellan ”sannolikt” och ”styrkt”, innebär att utrymmet mellan ”styrkt” och 1 inte kan bli lika eller större än utrymmet mellan 0 och ”sannolikt”; se Lindkvist, s. 439 ff.

24 Se avsnitt 3.3 ovan. Det anförda förutsätter dock att NJA 1997 s. 762 ska anses ge uttryck för en vanlig bevisvärdering med bibehållen bevisbörda, inte en legal presumtion.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 21:48:21

riktningen är mer betänklig än en felaktig dom i den andra riktningen.[25] Om jag har fog för min uppfattning enligt ovan synes HFD dock ha baserat den uppställda presumtionen på rättsfall som inte avser presumtion, varvid det kan ifrågasättas om det över huvud taget finns bärande skäl för den därigenom överflyttade bevisbördan. Med beaktande av att företrädaransvarsinstitutet ter sig särskilt strängt mot enskilda, vilket är bakgrunden bl.a. till att det allmänna i dessa mål ålagts ett högre beviskrav än vad som gäller i skattemål i övrigt, framstår en sådan omotiverad bevisbördeflytt som särskilt olycklig.

Mikael Ericson är biträdande jurist vid Andulf Advokat.

25 Bolding, s. 139 och Heuman, s. 114 f.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 21:48:21